
OLGA JANČIĆ

kulturni
centar
beograda

8 — 22. XII 1982.

OLGA JANČIĆ

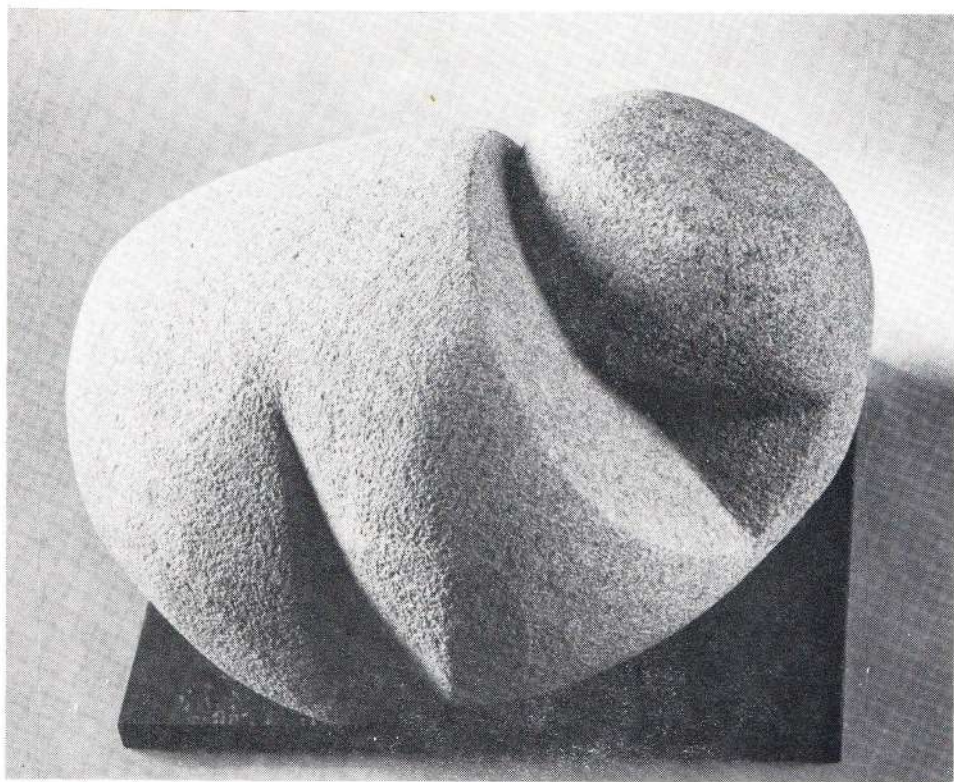
Savremena kretanja

Sveska br. 161

Najnovije skulpture Olge Jančić, nastale zadnjih nekoliko godina, sasvim jasno ukazuju na jedan nov kvalitet, na novu stilsku i morfološku orijentaciju koja je postupno sazrevala. Proces koji je doveo do toga da se one razlikuju od njenih skulptura šezdesetih i delom sedamdesetih godina, mogao bi se označiti kao udaljavanje od koncepcije antropomorfne, ili uopšteno gledano biomorfne forme, snažno i uzbudljivo vajanih volumena koji zrače magijom vitalizma. Upravo ta, ka egzistencijalnom usmerena vitalistička forma, koja je u sebi sadržavala izvesnu dostojanstvenu patetiku nudeći nam sugestiju stalnih oscilacija između erosa i tanatosa, koja je u jednom stvaralačkom magnovanju u najvećoj meri bila ovaploćena u njenim monumentalnim reljefima, konačno je ustupila mesto jednom drugačijem umetničkom izrazu, mirnijem, manje apasionantnom, a u kome, formalno gledano dominira zatvorena, puna plastika. Istina Olga Jančić je i u ranijem opusu, u pojedinim fazama i u pojedinim delima negovala taj formalni vid plastike, te je umela da formu zgusne do jednog zatvorenog i »idealnog« stanja lika. Ali tako nešto nikada nije, kao što je to sada slučaj, preraslo u umetniku dovoljnu i isključivu koncepciju, sa snagom čvrsto zasnovanog i trenutno jedino mogućeg stanovišta.

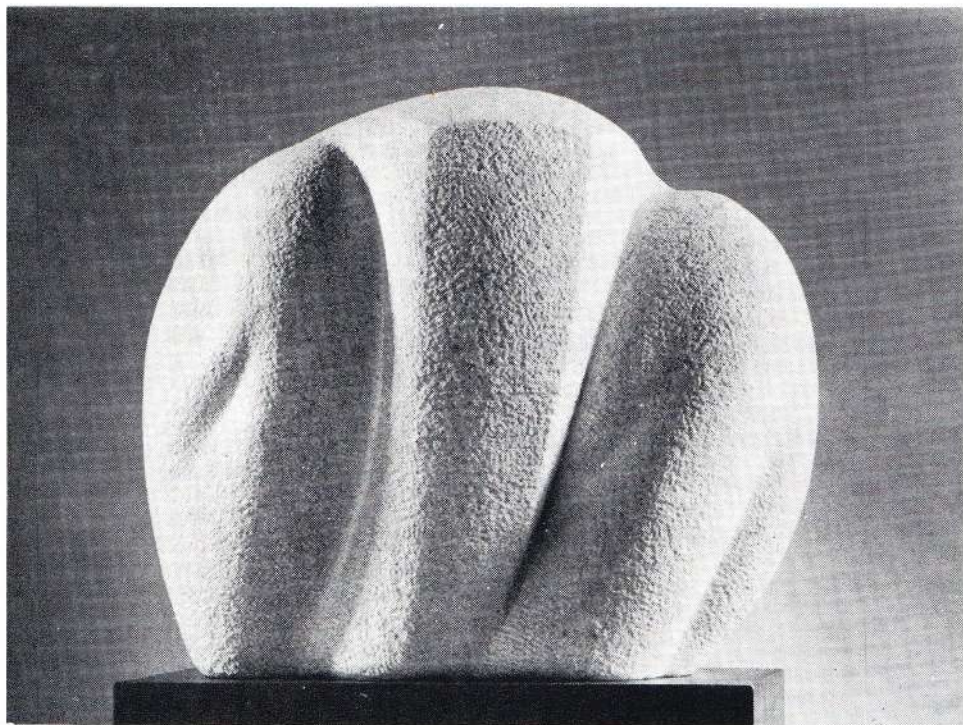
Izvesna opšta mesta njenog novog opusa: naglašena zatvorenost mase, svedenost profilacija i uopšte reljefnosti skulptura, veoma mali i skoro beznačajan prostor koji je ostavljen asocijacijama, kao i odsustvo dramatskog gesta ili ekspresivnog momenta, manje nas izazivaju, no što je to bilo u doba cvetanja njene biomorfne forme, da razmišljamo o stvaralačkim modalitetima umetnika, o njegovim vizijama i motivacijama kroz analogiju sa sadržajem, porukom, značenjem skulpture, a više da činimo napor ka konstatovanju šta one *jesu*. Sam skulptor nas usmerava u tom pravcu izvesnom uzdržanošću u dramatskim i poetskim investicajama u delo, balansirajući takoreći na samoj oštrici brijanja apersonalnosti izraza i budući da ga na području mogućih sadržaja, sada više nego ikada ranije, interesuju samo veoma uopštena i po sebi neodređena *stanja*. To je uostalom vidljivo i iz naziva dela kao što su: tenzija, sklop, pritisak itd. Sve su to apstraktni pojmovi, koji se u našoj empiriji očituju isključivo preko konkretnih uvida u stanja materije ili oblika o čemu je Maljevič dao valjda najeksplicitniju pouku. Stoga i možemo da postavimo pitanje šta ove skulpture jesu, znajući za sve ontološke zamke i svesni da samo nekoliko, pa i to tek uslovno pouzdanih uvida mogu da budu u ovom trenutku fiksirani. Izdvojio bih stoga tri, kako mi se čini, bitna momenta: stanje skulptoralne mase, stanje reljefnosti i aspekt materije.

1. Mase tih skulptura, ti pregnantni volumeni sazđani su kao kakav rezultat moćnih napinjanja unutrašnjih pritisaka, koji u skulpturi, za razliku od stvarnog

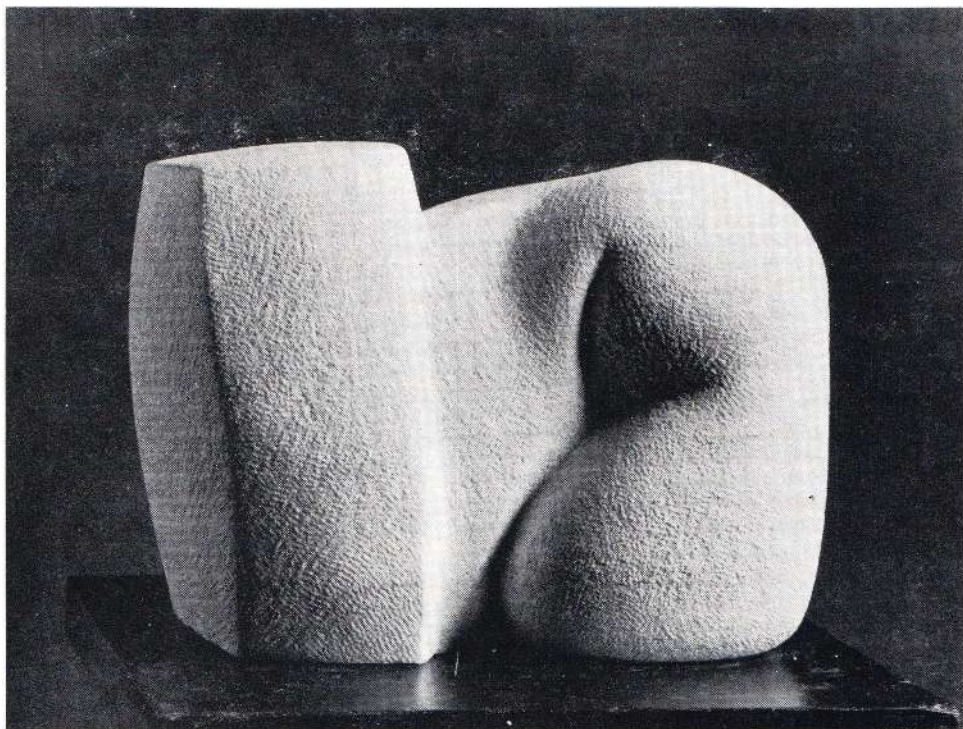
sveta podređenog fizičkim zakonima, budući da se zasnivaju na našim impresijama i psihološko metaforičkim reakcijama, mogu narastati do beskonačnog. Međutim sa ovim masama to nije slučaj — one samo teže pritiscima koji vode izravnavanju spoljnog omotača kao pred rasprskavanje, ali tu kritičnu imaginarnu tačku ne dosežu. Više se radi o nejednakim pulsacijama i usmerenjima unutrašnjih pritisaka mase što se očituje iz stanja reljefnosti njenog oblička.

2. Iako je volumen onaj bitni fenomen na kome se estetički i teorijski skulptura zasniva, ipak reljefnost i sklop profilacija kao polaritet senzibilnosti njencj inteligibilnosti, nudeći precizniji dijalog sa prostorom ali i ogromnu moć metaforičkih sugestija na prostranom terenu od diskurzivne predmetnosti do simboličke forme, i u ovom slučaju pokazuje sav svoj značaj. Utvrđujemo da su ovde stanja reljefnosti strogo kontrolisana, repertoar mogućnosti njenog ispoljavanja veoma sužen, sveden na dva do tri tipa različitih smerova zaobljavanja, dubina usecanja ili pak jasnije izraženih zaravnjenih planova oštrih bridova. Ovi poslednji, noseći sugestiju potencijalnog geometrizma, unose kontroverzni elemenat, kao kakav plastički kontrapunkt unutrašnjim pritiscima koji teže nivelaciji omotača, i to mnogo odlučnije nego što je to slučaj sa zaobljenim profilacijama. U svakom slučaju stanje reljefnosti kod ovih skulptura (jedan od izuzetaka jeste skulptura Blok iz 1980.) nudi veoma oskudan prostor traganju za značenjem i tek nešto malo simboličko metaforičkog aspekta, što je sasvim nedovoljno da im otkrijemo neki poseban sadržaj, izvan one konkretnosti koju same sobom odlučno nameću. Tek kadkada, i to sa dosta intelektualnog i spekulativnog napora u nekima od njih mogu se otkriti kroz oblička ili ritam, kroz jukstapozicije profila ili diskretno pretapanje oblika, ikonološki ostaci biomorfne forme. Sve je to nedovoljno za uspostavljanje eksplicitnijeg nivoa značenja i sadržaja, te ih treba primati bez sličnih opterećenja. Ove reljefnosti nameću plastici jednu skoro potpuno zamagljenu simboličnost forme, čineći u najvećem broju slučajeva da »sadržaj« skulpture postane identičan globalnom stanju oblika — one jednostavno *jesu*. Stoga ih možemo shvatiti kao kamen, kao

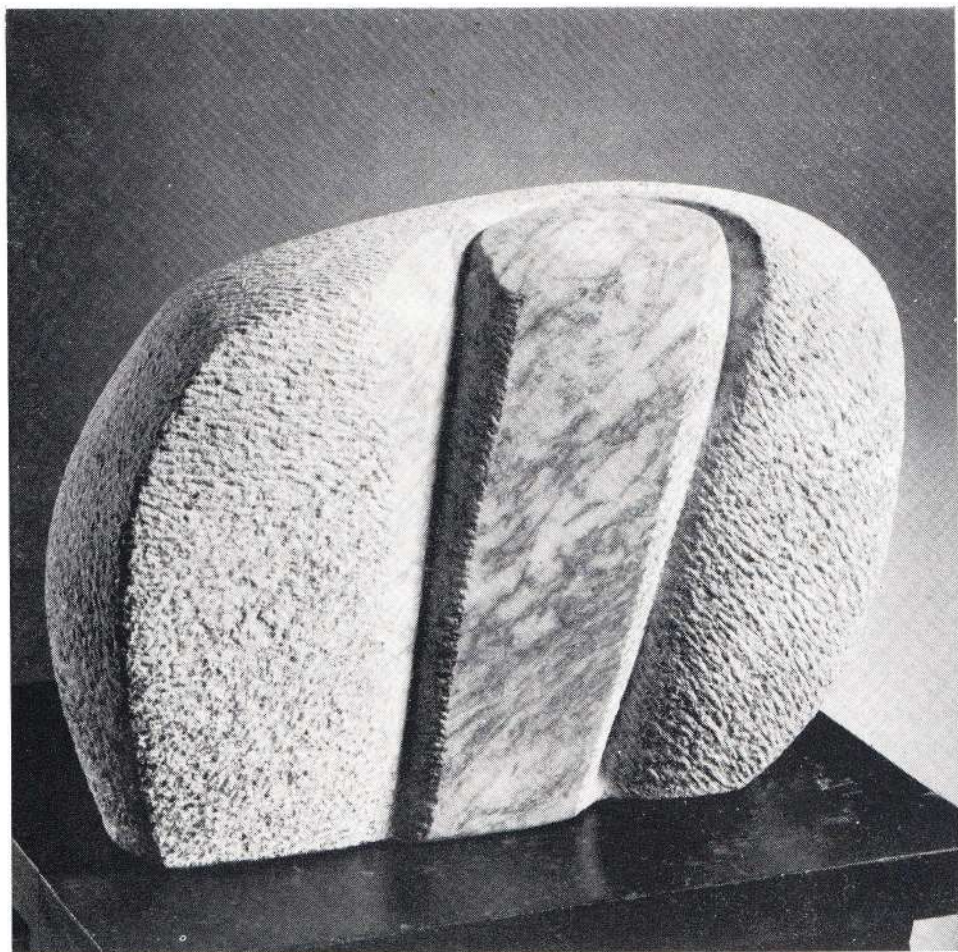
materiju koja teži da stekne sopstveni identitet, ili tip identiteta, s obzirom na to da mnoge od njih, strogošću sklopa i snažnom svedenošću ritma, dopuštaju da zamislimo njihovo proizvođenje u serijama (i izlaganje u serijama), što bi samo potenciralo njihovu, u sebe zatvorenu prirodu bivstvovanja. Ovo se naročito odnosi na skulpture: Tenzija, Binom II ili Sklop III.

3. Konstatujemo da su ove skulpture sazdane isključivo od kamena, granita i mermera. Kamen kao jedan od retko dragocenih prirodnih »estetskih« materijala, koji, uz neizbežno prizivanje pojmova težine i čvrstine, ima veoma široku asocijativnu moć i metaforičku vrednost, postoji u našem fizisu kao realitet bez određene egzistencij. Ova nastaje tek kada ga ruka podigne ili oko makar ovlašnim pogledom cpraši. Egzistenciju stiće kroz misao njemu upućenu, postajući *taj kamen*. Ali nivoi te egzistencije su varijabilni, dok najpotpuniji vid postojanja dobija kroz skulpturu, ne kroz arhitekturu, pa i tada samo u onim slučajevima kada uz osobenost koju stiće oblikovanjem, ispoljava još i suštastvo svoje materijalne prirode. Prosta je činjenica da za skulptora kamen uglavnom postoji kao materijal kojim se nešto oblikuje ili gradi, i tu vlada tradicionalni i svima znan plastički i estetički zakon poštovanja materijala. Međutim to još uvek ne podrazumeva onaj poseban način ispoljavanja svojstva materijalne prirode i sticanje identiteta kroz jasno uspostavljanje ovog fenomena. Upravo je o tome reč u ovim skulpturama. Naime, manje ili više, svaka aktivnost gde se koristi materijal i oblikuje materija, kojom se njoj nameće jedna posebna volja, naročito u slikarstvu i skulpturi, jeste zaista poseban stvaralački posao, ali, koji je, što se često gubi iz vida, neodvojivo povezan sa određenom *fenomenotehnikom*, da slobodno iskoristim termin koji Gaston Bašelar upotrebljava u delu *Racionalni materijalizam*. U skulpturi radi se o tome da umetnik ima mogućnost ne samo da oblikovanjem, dakle radom sa materijalom, proizvodi određene fenomene svojstvene modalitetima umetnosti skulpture, kao što su recimo: oblina, brid, plan, glatkoća itd. nego isto tako da tim radom oslobađa potencijalna svojstva same materije — ono što se najčešće ne ispoljava u prirodnoj, nedistinktivnoj egzistenciji materije, ili pak što se ne mora ukazati pri jednostavnom radu

oblikovanja materijala u cilju dosezanja predstave. Skulptorski prosede Olge Jančić kao jedan od bitnih ciljeva ima upravo oslobađanje potencijalnih svojstava materije kamena. Primeri su recimo Trinom III (mermer) i Tenzija (granit). U prvom centralna profilacija — plan unutar ulegnuća osnovne mase, doveden skoro do fine politure, pokazuje fenomen nepravilne slojevitosti strukture i šarolikost njene koltracije, dok okolna masa, ravnomernim klesanjem šiljatim dletom, manifestuje fenomen ljustaste strukture sa koje se iskre partikule svetlosti. I jedno i drugo jeste svojstvo date materije koje se ispoljava tek fenomenotehničkim delanjem — radom kojim se fenomeni proizvode, a ne i svojstvo amorfno bloka koji predstavlja samo neku vrstu preegzistentnog stanja — više materijal nego materiju. Stvaralački posao skulptora se tako, figurativno rečeno, skoro dotiče posla fizičara ili tehnologa koji ispituju stanje i prirodu materije pod različitim uslovcima dejstva sila koje je nagone da ispolji svoje fenomenalne posibilitete.

Strogo formalno i dakako mehanički gledano reklo bi se da je promena u skulpturi Olge Jančić izvedena u smislu dubljeg zalaženja u oblast apstraktne umetnosti, što možda nije netačno, ali je sasvim nedovoljno da objasni i sama dela i smisao umetnikovog rada. Na osnovu gornjih uvida u bitne momente njenih aktuelnih skulptura možda smo bliži suštini stvari. A zaključak bi bio da one ne znače raskid sa prirodom koja je oduvek imala ogromnu ulogu u njenom stvaralaštvu. Samo su sada interpretacija prirode i doživljaj prirode kroz materijal, zamenjeni radom sa prirodom, sa fisisom, sa materijom. Izvesna mera apstraktnosti i apersonalnosti izraza postaje neizbežna onda kada umetnik više teži da materiji kroz oblik i rad pruži identitet i otkrije njene fenomenalne osobnosti, nego da je isključivo podređuje sopstvenom doživljaju fizisa. Stoga bih ove skulpture Olge Jančić nazvao »Prologomena za jednu poetiku kamena«.

SPISAK RADOVA

1. TRINOM I, 1976, mermer, 32 x 35
2. SKLOP II, 1979, pešćar, 35 x 90
3. PRITISAK II, 1981, granit, 42 x 30
4. SKLOP III, 1981, granit, 30 x 54
5. BLOK, 1980/82, mermer, 30 x 42
6. TENZIJA, 1982, granit, 30 x 48
7. TRINOM III, 1982, mermer, 30 x 43
8. OTKLON, 1982, mermer, 50 x 80
9. OTVORENI TRINOM, 1982, mermer, 35 x 70
10. REZ, 1982, oniks, 50 x 48

FOTOGRAFIJE RADOVA

1. ZATVORENI OBLIK, 1965, mermer, u parku Vrnjačke Banje
2. JEZGRO OBLIKA II, 1969, mermer, pred Muzejom savremene umetnosti u Beogradu
3. JEZGRO OBLIKA IV, 1971, mermer, u parku skulpture, Arandelovac
4. PLOD VI, 1973, veštački kamen, u vrtu autora
5. SKLOP LABINSKI, 1977, kamen, u parku skulpture, Labin

OLGA JANCIC, rođena je 1. februara 1929. godine u Bitolju. Od 1930. živi u Beogradu, gde je završila gimnaziju i diplomirala na Akademiji likovnih umetnosti 1950. U Majstorskoj radionici skulptora Tome Rosandića, radila je od 1950—1955. kao saradnik (postdiplomske studije). Izlaže od 1952. Stan i atelje: Bulevar vojvode Putnika 70, tel. 653-279

SAMOSTALNE IZLOŽBE

- 1959. Beograd, Umetnički paviljon
Ljubljana, Moderna galerija
Rijeka, Galerija likovnih umjetnosti
- 1960. Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti
Herrogate, (Engleska)
- 1964. Beograd, Salon muzeja savremene umetnosti
- 1975. Toronto, Galerija Heritage
- 1977. Beograd, Galerija Doma JNA
Kragujevac, Umetnička galerija Narodnog muzeja
- 1981. Labin, Narodni muzej
Pula, Izložbeni salon
- 1982. Ljubljana, Ljubljanski festival
Zagreb, Galerija Forum
Beograd, Likovna galerija Kulturnog centra Beograda

MEDUNARODNE IZLOŽBE

- 1955. Aleksandrija, 1. mediteranski bijenale
- 1958. Brisel, EXPO '58
- 1959. Pariz, 1. međunarodni bijenale mladih
- 1960. London, Galerija Woodstock
- 1961. Aleksandrija, 4. mediteranski bijenale
Beč—Grac, Grupa Mart
Padova, 4. concorso internazionale del bronsetto
Antverpen, 6. biennale Middelheim
Rimini, Ljubljana, Zagreb, 3. premio Morgan's Paint
- 1962. Venecija, 31. bijenale
- 1963. Trigon Grac
- 1966. Poreč, 6. anale
Pariz, 3. internacionalna izložba savremene skulpture, Muzej Roden
- 1966/77 Slovenjgradec, Mir, humanost i prijateljstvo među narodima
- 1967. Montreal, EXPO '67
- 1969. Peštany (ČSR), Međunarodna izložba skulptura u parku
- 1973. Beograd, Milano, Jugoslovensko-italijanska skulptura
- 1975. Vankuver, Botanički vrt Van Dusen
Vankuver, Art Galery
- 1981. Karara, Triennale internazionale, Scultori europei del dopoguerra

NAGRADE

- 1959. Pariz, 1. međunarodni bijenale mladih
- 1960. Rijeka, 1. jugoslovenski bijenale mladih
- 1961. Beograd, 1. jugoslovenski trijenale
Aleksandrija, 4. mediteranski bijenale
- 1973. Murska Sobota, 1. jugoslovenski bijenale sitne plastike
- 1977. Nagrada »Politike« iz Fonda Vladislava Ribnikara Beograd, Prostor '77

SAVET GALERIJE:

Milan Blanuša
Jelka Đulum
Dušan Marković
Aleksandar Pajvančić-Aleks
Ljiljana Popović
Dubravka Stajić
Slavoljub Vava Stanković

Izdaje: Kulturni centar Beograda
Urednik: Ljiljana Popović
Štampa: Škola za ind. oblikovanje,
Beograd, Krupanjska 3
Tiraž 200